

Студија на добри практики од локален бизнис сектор

КЛИМАТСКА АКЦИЈА И ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА

Студија на добри практики од локален бизнис сектор

Оградување: Оваа студија на добри практики од локален бизнис сектор е подготвена со поддршка од Европската Унија. Содржината на оваа студија на добри практики од локален бизнис сектор е единствена одговорност на здружението Конект и авторката на содржините и на никој начин не може да се смета дека ги претставува ставовите на Европската Унија.

Издавач: Здружение Конект Скопје за проект „Еко дијалог кон ЕУ: Поттикнување на еколошки промени преку инклузивно застапување на политики“ ко-финансиран од Европската Унија и имплементиран од Фондацијата за развој на локалната заедница – Штип (ФРЛЗ) во партнерство со здружението Конект и здружението „АГОРА Центар за промовирање на граѓански вредности“ Скопје.

За издавачот: Никица Кусиникова, Здружение Конект

Авторка на студијата: Славица Биљарска Мирчески

Ко-автор: Никола Трајковски

Дизајн и печат: печатница Пропоинт

Скопје, декември 2025

Тираж: 50 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

502.17-027.541:658-047.44(497.7)

БИЉАРСКА Мирчески, Славица

Климатска акција и заштита на природата : студија на добри практики од локален бизнис сектор / [авторка на студијата Славица Биљарска Мирчески ; ко-автор Никола Трајковски]. - Скопје :

Здружение Конект, 2025. - 40 стр. :

илустр. ; 21 см

Финансиер: Европска Унија, Еко дијалог кон ЕУ: Поттикнување на еколошки промени преку инклузивно застапување на политики

ISBN 978-608-4835-02-8

а) Животна средина – Заштита – Локално делување – Бизнис сектор –
Анализи – Македонија

COBISS.MK-ID 67823877

Содржина

Вовед	6
Добри практики од локален бизнис сектор	7
Алкалоид: Одржливост во секоја молекула	7
Ателје Ирина Тошева: Мода што ја почитува планетата	10
Беса Шоп: Нов живот за градежниот отпад	13
Витаминка А.Д. Прилеп: Одговорно пакување за помалку отпад	16
ЕВН Македонија: Енергетски развој со грижа за животната средина	19
Електро шари: Зелена енергија од органиски нус-производи	22
Мама органа: Од отпад до нов производ	25
МИТ ГРУП: Хартија што живее повторно....	28
Оилтек: Кога маслото престанува да биде отпад	32
Пакомак: 15 години во служба на почиста животна средина	35
Фармахем: Енергија од сонцето за подржлива иднина	38

За студијата на добри практики од локален бизнис сектор

Студијата што е пред вас претставува избор на добри практики што го прикажуваат практичното креирање економска, општествена и еколошка вредност од македонските компании. Овие приказни ја разоткриваат важноста на иновацијата, одговорноста и партнерствата, покажувајќи дека успехот и придонесот кон заедницата одат рака под рака.

Податоците беа собрани преку три чекори: мапирање на компании што применуваат позитивни практики, детални онлајн прашалници за нивните активности и резултати, и јавна кампања за пријавување примери. На овој начин беа опфатени и веќе познатите, но и помалку видливите приказни на одговорно работење.

Споделувањето добри практики има клучна улога во подобрување на квалитетот, ефикасноста и иновативноста во бизнис секторот. Кога компаниите учат една од друга, побрзо ги избегнуваат повторувањата на истите грешки, полесно ги препознаваат успешните модели и полесно воведуваат промени што носат заштеда на ресурси, повисока продуктивност и поголема доверба од клиентите и заедницата. Затоа е важно сè повеќе компании да ги следат и надградуваат прикажаните практики, придонесувајќи кон посилна, поконкурентна и поодржлива економија.

Иако се исклучително вредни, овие студии на случај не треба да се гледаат само како признание за постигнатото, туку и како практичен прирачник и основа за идеи кои секоја компанија може да ги прилагоди и примени, било преку воведување на еко-иновативни процеси, поддршка на локалната заедница или градење инклузивни работни средини. Вклучените практики во оваа публикација, но и примерите од компаниите кои ги имплементираат, имаат за цел да инспирираат и охрабрат уште поголем број компании да преземат чекори кон одржливост и позитивно влијание врз заедницата и околината.

Студијата на добри практики од локалниот бизнис сектор е изработена во рамки на проектот „Еко Дијалог кон ЕУ: Поттикнување на еколошки промени преку инклузивно застапување на политики“, ко-финансиран од Европската Унија и имплементиран од Фондацијата за развој на локалната заедница – Штип (ФРЛЗ) во партнерство со здружението Конект и здружението „АГОРА Центар за промовирање на граѓански вредности“ Скопје.

ДОБРИ ПРАКТИКИ ОД ЛОКАЛЕН БИЗНИС СЕКТОР

1. АЛКАЛОИД АД СКОПЈЕ: ОДРЖЛИВОСТ ВО СЕКОЈА МОЛЕКУЛА

АЛКАЛОИД АД Скопје е компанија која речиси девет децении работи на производство на лекови и на козметички и хемиски производи, како и на преработка на билни сировини. АЛКАЛОИД АД е акционерско друштво во чии рамки работат два профитни центри: Фармација и Хемија, козметика и билкарство. Денес АЛКАЛОИД брои 3.042 вработени, од кои 2.302 вработени во земјава и 740 вработени надвор од неа, во 26 капитално поврзани друштва и во 2 претставништва во земјава и во странство.

Главен приоритет за АЛКАЛОИД и натаму останува грижата за вработените, акционерите, човековата околина, за деловните партнери, здравствениот систем и пред се, за здравјето на луѓето.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	2302 вработени во Македонија, 740 вработени во капитално поврзани друштва во странство
Тип на организација	Големо претпријатие
Индустија	Фармацевска
Локација	Скопје
Регион	Скопски
Законска обврска	Не
Метод на евалуација	Внатрешни извештаи и индикатори и повратни информации од клиенти и партнери
Поддршка	Финансиска поддршка и подобрување на регулативата

Како функционира практиката

АЛКАЛОИД АД Скопје воспостави систем за интегрирање на ESG известување и пресметка на корпоративен јаглероден отпечаток (опсег 1, 2 и 3), со цел:

- Усогласување со европските директиви и регулативи
- Намалување на ризиците од построги барања на ЕУ пазарот
- Подготвеност за идни промени во националната регулатива

Оваа практика е дел од поширока ESG стратегија која е интегрирана во корпоративната стратегија на компанијата.

Мотивација и предизвици

- Мотивацијата за воведување на оваа практика доаѓа од:

Барањата на инвеститорите,
партнерите и странските пазари
Потребата за подобрување
на позицијата на компанијата
како одржлив добавувач

Фото: E SG извештај на Алкалоид АД
Скопје за 2024 година

- Најголеми предизвици:

Разноликост на барања од партнери

Имплементација на нови етички и еколошки стандарди

Недостаток на национална регулатива која би ги поддржала овие процеси

Практиката е воспоставена исклучиво со сопствени ресурси – човечки и финансиски.

Мерење и резултати

Главни методи за следење на влијанието се:

- внатрешни индикатори;
- повратни информации од клиенти и партнери

Како резултат на применетите практики:

- Намален е јаглеродниот отпечаток, односно 61% од потрошената електрична енергија и 25% од вкупната енергија се од обновливи извори
- Над 2 GWh произведена електрична енергија од обновливи извори
- Намалена е потрошувачката на вода за 12,2% во 2024 во споредба со 2023
- 77,6 мегалитри помалку искористена подземна вода
- 85% од отпадот е предаден на рециклирање
- Зголемен е процентот на рециклиран отпад за 4,82% во 2024 во однос на 2023

Придобивки и влијание

- **Економски ефект:** Подобрување на конкурентноста на европскиот пазар
- **Регулаторен ефект:** Навремена подготвеност за регулаторни промени
- **Општествен ефект:** Зголемена свест и култура на вработените за одржливост, етика и човекови права и зголемување на корпоративниот углед

Поглед напред

АЛКАЛОИД продолжува да инспирира со својата работа, компанијата е подготвена да ја сподели својата практика со други компании и да биде промовирана како позитивен пример и лидер во својата област на делување. За понатамошен развој на компанијата клучно е постоење на финансиска поддршка, како и подобрување на националната регулатива.

Порака за другите компании

„При имплементација на практиките да направите целосно интегрирање со бизнис процесите во вашата компанија.”

- тимот на Алкалоид АД Скопје

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Енергетска ефикасност, ESG интеграција

Цели за одржлив развој: Цел 9: Индустрија, иновации и инфраструктура, 12 (Одговорна потрошувачка), 13 (Климатска акција)

Фото: Е SG извештај на Алкалоид АД Скопје за 2024 година

2. АТЕЛЈЕ ИРИНА ТОШЕВА: МОДА ШТО ЈА ПОЧИТУВА ПЛАНЕТАТА

Од 2012 година, Ателје Ирина Тошева во Скопје ја поместува модната индустрија во нов, поодржлив правец. Со фокус на еднаквост, етичко производство и грижа за средината, брендот покажува дека модата може да биде дел од решението, а не дел од проблемот.

Работата на ателјето ја спојува креативноста со одговорноста: одржлива мода која ја поддржува локалната економија, ја намалува количината на отпад и носи нова вредност на материјалите што инаку би завршиле како отпад.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	2
Тип на организација	Микро претпријатие
Индустрија	Текстил / Одржлива мода
Локација	Скопје
Регион	Скопски регион
Тип на практика	Производство по нарачка + Upcycling
Законска обврска	Не
Метод на евалуација	Повратни информации од клиенти и партнери
Поддршка	Финансиска поддршка

Како функционира практиката
Ателјето применува два столба на циркуларен дизајн:

1. **Made to order** - производство по нарачка, наместо масовно производство со што придонесува за минимизирање на отпад и непотребни залихи
2. **Upcycling сервис** - пренамена на материјали преку мапирање на локални извори на текстилен отпад и вишоци од фабрики, кои се трансформираат во нови, современи парчиња облека.

Целта е оптимално користење на ресурсите и нула непотребен отпад.

Мотивација и предизвици

Личната мисија на дизајнерката е јасна: „Модата треба да создава вредност без да ја уништува животната средина.”

Најголемите предизвици:

- обезбедување соработка со фабрики;
- промена на перцепцијата на купувачите за одржлива мода.

Сепак, со истрајност - резултатите се на страна на ателјето.

Фото: Антонио Станков

Мерење и резултати

Оценувањето се врши преку директни повратни реакции од клиентите.

Ателјето сведочи на:

- големо задоволство на купувачите;
- позитивен имиџ како пионер на одржливата мода во земјата;
- раст на лојалноста и поддршката од заедницата.

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** намалување на отпадот од текстил.
- **Економски ефект:** одржлив модел со мали производни ризици.
- **Социјален ефект:** поддршка на младите дизајнери и едукација на јавноста.

Ателјето денес е референтна точка за компании и поединци кои сакаат да воведат циркуларни модели во модата.

Поглед напред

Ателјето планира да ја продолжи својата одржлива мисија, со силен фокус на локални ресурси, транспарентност и вистински импакт врз луѓето и средината.

Порака за другите компании

„Започнете со мала, реална промена, но со јасна визија и доследност. Одржливоста не е тренд, туку процес што бара време и искрена намера.”

- Ирина Тошева, управителка на Ателје Ирина Тошева

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Одржлива мода / Циркуларен дизајн

Цели за одржлив развој: 8 (Достоинствена работа), 9 (Индустрија и иновации), 12 (Одговорна потрошувачка)

Глобална инспирација за локални акции:

- Patagonia Worn Wear (САД): Познатиот бренд овозможува купувачите да враќаат своја стара облека, која се рециклира и понатаму се продава како реупотребена. Покрај тоа, промовиран е и сервисот за поправка и апсајклинг на текстил.
Повеќе на: <https://wornwear.patagonia.com/>
- Phoebe English (Велика Британија): Бренд што се фокусира на креирање облека со исклучиво реупотребен и отпаден текстил („deadstock“), со модел на нарачка по порачка за да избегнат вишок производи. Применува циркуларен пристап и дизајн со минимален отпад.
Повеќе на: <https://www.phoebeenglish.com/>

3. BESA SHOP: НОВ ЖИВОТ ЗА ГРАДЕЖНИОТ ОТПАД

Во Полошкиот регион, каде градежниот отпад често завршува покрај реките или во природа, една компанија ја менува оваа практика. Besa Shop од село Боговиње, предводена од Фатмир Абази, го претвора она што многумина го сметаат за нула вредност - искршен бетон, остатоци од асфалт и друг градежен шут - во корисен материјал за нови градби и инфраструктура. Ова не е само приказна за отпад. Ова е приказна за претприемач кој презема ризик, за заедница која добива поевтини материјали и за визија во која „Recycling is future” не е само парола, туку секојдневна пракса.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	17 лица
Тип на организација	Мало претпријатие
Индустрија	Градежна / Управување со отпад
Регион	Полошки
Капацитет на рециклирање	500 тони на час
Тип на практика	Финансиска поддршка
Правен статус	Законска обврска

Како функционира практиката

Во Besa Shop важи едноставно правило: Сè што е бетон или асфалт - не е отпад, туку ресурс.

Отпадните материјали се:

- собираат од градилишта и локации со градежен шут;
- дробат и обработуваат во специјализирана постројка;
- претвораат во тампон-материјал што повторно се користи при изградба на патишта, улици и други инфраструктурни зафати.

Иако постројката има капацитет од 500 тони на час, моментално работи само околу 5 часа неделно, бидејќи државните институции и дел од компаниите сè уште ретко се одлучуваат за рециклиран материјал, наместо за примарни сировини.

Мотивација и предизвици

Мотивацијата на Фатмир Абази произлегува од:

- силно чувство на одговорност кон околината и локалната заедница;
- инспирација од разговори со претставници на ЕУ за тоа како функционира рециклирањето во земјите - членки;
- желба да покаже дека и една мала компанија може да работи според европски еколошки стандарди.

Фото: Беса Шоп

Најголемите предизвици:

- сè уште ниска свест кај институциите и дел од бизнисите за важноста на правилно управување со градежен отпад;
- недоволна поддршка и поттикнување за користење рециклирани материјали;
- ризик од голема инвестиција во технологија која не е целосно искористена поради слаб пазарен интерес.

Мерење и резултати

Ефектите од практиката се следат главно преку:

- повратни информации од клиенти и партнери;
- зголемен интерес на локални градежни фирми за набавка на рециклиран материјал;
- видливо намалување на дивите депонии со градежен шут во околината каде што компанијата активно работи.

И покрај ограниченото време на работа, постигнато е значително пренасочување на градежниот отпад од природата кон постројката за рециклирање и создавање достапен тампон - материјал кој им помага на локалните компании и општини да градат поевтино и поодговорно.

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** намалување на дивите депонии со градежен отпад во регионот и заштеда на природни ресурси преку повторна употреба на материјали.
- **Економски ефект:** отворање нови можности за вработување во локалната заедница и креирање пазар за рециклиран градежен материјал со намалување на трошоците за дел од инфраструктурните проекти.
- **Општествен ефект:** поевтинување на материјалите за локални градежни проекти и поставување позитивен пример за тоа како една мала компанија може да има големо влијание врз средината и заедницата.

Поглед напред

Besa Shop планира да:

- развива нови производи од рециклиран материјал;
- го зголеми бројот на работни часови и искористеноста на постројката;
- со зголемување на интересот од институциите и приватниот сектор, да стане регионален центар за рециклирање на градежен отпад

Со поголема институционална поддршка и јасни јавни политики за користење рециклирани материјали, потенцијалот на компанијата може да се умножи повеќекратно.

Фото: Беса Шоп

Порака за другите компании

„Оваа работа можат да ја работат само луѓе кои ја сакаат оваа професија.”

- Фатмир Абазии, управител на Besa Shop

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Кружна економија / Управување со градежен отпад

Цели за одржлив развој: 9 (Индустрија, иновации и инфраструктура), 11 (Одржливи градови и заедници), 12 (Одговорна потрошувачка и производство), 13 (Климатска акција)

Глобална инспирација за локални акции

- TerraCycle (САД, глобално): Глобална компанија специјализирана за собирање и рециклирање на тешко рециклирачки материјали преку модел на „Zero Waste Box“, достапен за комерцијални и приватни корисници. Повеќе на: <https://www.terracycle.com/>
- The Jay Group (САД): Соработува со брендови и трговци за да решаваат предизвици поврзани со залихи, логистика и финансии. Поддржани од цврста инфраструктура и длабоко стекнато знаење, тие создаваат флексибилни решенија кои помагаат на организации од сите големини ефикасно да ја искористат целосната вредност на вишокот и вратениот инвентар. Повеќе на: <https://www.retjg.com/>

4. ВИТАМИНКА АД ПРИЛЕП: ОДГОВОРНО ПАКУВАЊЕ ЗА ПОМАЛКУ ОТПАД

Како најголем производител на кондиторски производи во Северна Македонија, Витаминка АД Прилеп секојдневно пласира големи количини производи кон потрошувачите. Тоа неизбежно носи и значаен обем на пакувања кои по употребата стануваат отпад.

Свесна за овој предизвик, компанијата презема одговорен чекор и преминува кон нови типови пакувања со намалена грамажа. На тој начин, без да се промени квалитетот на производите, се намалува количината на отпад што би завршил во животната средина.

Ова претставува едноставна, но значајна и широко применлива зелена практика, особено за компании со голем производствен обем.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	620
Тип на организација	Големо претпријатие
Индустрија	Производство на кондиторски производи
Локација	Прилеп
Регион	Пелагониски
Тип на практика	Намалување на масата на пакување
Законска обврска	Не
Финансирање	Сопствени средства
Метод на евалуација	Повратни информации од клиенти и партнери
Поддршка	Финансиска поддршка

Како функционира практиката

Витаминка преминува на полесни, оптимизирани типови на пакувања кои го задржуваат целиот квалитет и функционалност на производот, но значат и:

- помалку материјал;
- помалку отпад по употребата;
- поефикасно постапување со пакувањата во системите за управување со отпад.

Практиката е применета на голем број производи, што овозможува значителен вкупен ефект.

Мотивација и предизвици

Мотивацијата е јасна и практична:

- намалување на отпадот; и
- намалување на трошоците за амбалажа.

Компанијата не наведува значајни предизвици, што покажува дека ваквиот тип зелено подобрување е лесен за имплементација, особено за производни компании.

Мерење и резултати

Иако не се спроведува формална евалуација, резултатите се видливи преку:

- намалени трошоци за набавка на пакувања;
- позитивен однос со заедницата и потрошувачите;
- помал негативен отпечаток врз животната средина.

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** намалување на количината на отпад од пакувања.
- **Економски ефект:** намалување на трошоците за производствена амбалажа.
- **Општествен ефект:** подобрена препознатливост и доверба во брендот.

Фото: Витаминка АД Прилеп

Поглед напред

Компанијата продолжува со оптимизација на пакувањата и воведување практики кои поддржуваат циркуларна економија и зелена трансформација во прехранбената индустрија.

Фото: Витаминка АД Прилеп

Порака за другите компании

„Не станува збор за нешто особено ново

- ова може лесно да се примени, а ефектите се долгорочни.”

- тимот на Витаминка АД Прилеп

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Намалување на отпад / Одговорно пакување

Цели за одржлив развој: 9 (Индустрија и иновации), 12 (Одговорна потрошувачка), 13 (Климатска акција)

Глобална инспирација за локални акции

- TerraCycle (САД, глобално): Глобална компанија специјализирана за собирање и рециклирање на тешко рециклирачки материјали преку модел на „Zero Waste Box“, достапен за комерцијални и приватни корисници. Повеќе на: <https://www.terracycle.com/>
- The Jay Group (САД): Сороботува со брендови и трговци за да решаваат предизвици поврзани со залихи, логистика и финансии. Поддржани од цврста инфраструктура и длабоко стекнато знаење, тие создаваат флексибилни решенија кои помагаат на организации од сите големини ефикасно да ја искористат целосната вредност на вишокот и вратениот инвентар. Повеќе на: <https://www.retjg.com/>

5. EVN МАКЕДОНИЈА АД: ЕНЕРГЕТСКИ РАЗВОЈ СО ГРИЖА ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

EVN Македонија АД е водечки снабдувач со електрична енергија во земјата, кој активно работи на модернизација на енергетската инфраструктура, подобрување на услугите кон граѓаните и имплементација на одржливи практики. Компанијата спаѓа во составот на EVN Group, со што има пристап до меѓународно искуство и технолошки стандарди. Компанијата е посветена на заштита на животната средина, енергетска ефикасност и општествена одговорност. Преку иновативни пристапи и соработка со еколошки организации, EVN Македонија придонесува кон зачувување на биодиверзитетот и безбедноста на загрозени видови.

- мрежа за спречување на електрокуција и судири на загрозени видови птици
- Идентификација на ризични точки во мрежата во соработка со еколошки организации
- Мониторинг и одржување на поставените решенија

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	1.902 за сите друштва во кои EVN Македонија АД, Скопје е единствен содружник и основач.
Тип на организација	Големо претпријатие
Индустија	Енергетика
Локација	Скопје
Регион	Скопски
Законска обврска	Не
Метод на евалуација	Внатрешни извештаи и индикатори и повратни информации од клиенти и партнери
Поддршка	/

Како функционира практиката

EBH Македонија АД спроведува практика за заштита на биодиверзитетот преку:

- Поставување на платформи за гнездење на штркови на безбедни локации
- Инсталирање на изолатори и визуелни маркери на дистрибутивната

Оваа практика е дел од пошироката стратегија на компанијата за одговорно управување со животната средина и заштита на природните ресурси.

Мотивација и предизвици

Мотивацијата за воведување на оваа практика доаѓа од:

- Грижата за животната средина и биодиверзитетот
- Потребата за усогласување со меѓународни еколошки стандарди
- намалување на дефекти во дистрибутивната мрежа

Најголеми предизвици се детектирани во делот на:

- Техничка адаптација на постоечката инфраструктура
- Координација со локални заедници и експерти
- Недостаток на формална регулатива за вакви интервенции

Практиката е воспоставена со сопствени ресурси и во партнерство со граѓанскиот сектор.

Мерење и резултати

Главни методи за следење на влијанието се:

- внатрешни индикатори;
- повратни информации од клиенти и партнери

Видливи ефекти од применетите практики:

- Поставени над 1.000 платформи за штркови
- Намалени инциденти со електрокуција кај птици за 80% во критични региони
- Зголемена популација на бел штрк, заштита на повеќе од половина од проценетата популација на бел штрк на територија на РСМ
- Поставени околу 200 изолатори на околу 120 индивидуални среднонапонски далекуводи на територијата на Овче Поле и заштита на барем 7 парови од загрозеениот царски орел
- Позитивни оценки од невладини организации и јавноста

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** Заштита на загрозени видови и зачувување на биодиверзитетот
- **Општествен ефект:** Подигнување на јавната свест за заштита на природата и живиот свет
- **Корпоративен ефект:** Подобрување на имиџот и зголемена доверба кај заедницата и промовирање општествена одговорност
- **Економски ефект:** Намалување на дефекти на дистрибутивната мрежа

Поглед напред

ЕВН Македонија продолжува да инвестира во одржливи решенија и е подготвена да ја сподели својата практика со други компании.

Порака за другите компании

„Компаниите да внимаваат на инфраструктурата и техничката реализација на практиката.”

- тимот на ЕВН Македонија АД Скопје

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Биодиверзитет, Заштита на животна средина

Цели за одржлив развој: Цел 15: Живот на копно, Цел 11: Одржливи градови и заедници, 13 (Климатска акција)

Фото: ЕВН

6. ЕЛЕКТРО ШАРИ: ЗЕЛЕНА ЕНЕРГИЈА ОД ОРГАНСКИ НУС - ПРОИЗВОДИ

Електро Шари е првата биогадна електрана во Северна Македонија, со капацитет од 999 kWh и годишно производство од околу 8.760.000 kWh зелена енергија. Како гориво ги користи органските нус-производи од фармите и земјоделските активности на групацијата, претворајќи ги во чиста електрична енергија, топлинска енергија и природно органско ѓубриво „Naturpur“ од околу 8.000 тони годишно. Со овој целосно кружен модел, Електро Шари го намалува својот отпечаток и создава одржлив, затворен енергетски циклус.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	6
Тип на организација	Мало претпријатие
Индустрија	Производство
Локација	С.Требош, Тетово
Регион	Полошки
Законска обврска	Не
Метод на евалуација	Надворешна ревизија или сертификација
Поддршка	Финансиска поддршка

Како функционира практиката

Електро шари спроведува практика на користење на органскиот отпад од храна за производство на биометан и енергија преку:

- Процес на производство и трансформација
- Органскиот отпад се преработува по процес на ферментација
- Се создава биогаз за производство на електрична енергија и се создава органско ѓубриво „Naturpur“ како остаток од процесот на ферментација.

Практиката е воспоставена како резултат на соодветното менаџирање на нус-производите од животинско потекло, кои се произведуваат секојдневно во Везе Шари (угината живина, скршени јајца и слично).

Мотивација и предизвици

- Мотивација:
- Грижа за животната средина и биодиверзитетот
- Усогласување со меѓународни еколошки стандарди
- Намалување на трошоци за електрична енергија (зголемена енергетска ефикасност)
- Ефикасно менаџирање на органскиот отпад и намалени трошоци за неговото отстранување

Најголеми предизвици се детектирани во делот на:

- Адаптација на потребната инфраструктура
- Недостаток на формална регулатива
- Потреба од финансиска поддршка

Практиката е воспоставена со сопствени ресурси.

Мерење и резултати

Главен метод за следење на влијанието што го применува компанијата Електро шари е надворешната ревизија или сертификација.

Видливи ефекти од применетите практики:

- Намалување на трошоците за потрошена електрична и топлинска енергија
- Намалување на трошоците за отстранување на отпадот
- Зголемена ефикасност во управувањето со нус-производи
- Позитивни оценки од бизнис секторот и јавноста

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** Намалување на еколошкиот отпечаток и создавање затворен енергетски циклус
- **Општествен ефект:** Подигнување на јавната свест за одржливи практики и енергетска ефикасност
- **Корпоративен ефект:** Подобрување на имиџот и довербата кај заедницата
- **Економски ефект:** Намалување на трошоците за потрошена енергија и управување со отпад

Поглед напред

Електро Шари планира да ја прошири својата практика и да ја сподели со други компании, со цел да се поттикне развој на одржливи енергетски решенија во земјата.

Порака за другите компании

„Верувајте во своите производи и максимално искористете го нивниот потенцијал.“

- тимот на Електро Шари

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Биодиверзитет, Заштита на животна средина, Одржлива енергија

Цели за одржлив развој: Цел 7: Чиста и достапна енергија, Цел 11: Одржливи градови и заедници, Цел 12: Одржливо производство и потрошувачка, Цел 13: Климатска акција, Цел 15: Живот на копно

Фото: Електро шари

7. МАМА ОРГАНА: ОД ОТПАД ДО НОВ ПРОИЗВОД

Во Скопје, каде секојдневно се создаваат тони био-отпад, една мала компанија го менува текот на приказната. Мама Органа, социјално претпријатие предводено од Наталија Бургиева, пронајде начин да го претвори органскиот отпад- остатоци од храна и градинарски материјали- во природни ѓубрива и супстрати што враќаат сила на почвата.

Но ова не е само приказна за отпад. Ова е приказна за луѓе, вредности и кружна економија. Дел од приходите на Мама Органа се насочуваат кон поддршка и вработување на еднородителски семејства, докажувајќи дека зелената економија може да биде и човечна.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	3 лица
Тип на организација	Социјално претпријатие
Индустија	Агро-екологија / Управување со отпад
Регион	Скопски
Собран био-отпад	над 300 тони
Спречени емисии на CO ₂ e	над 525 тони
Поддршка	Финансиска поддршка од донатори
Правен статус	Доброволна практика (не е законска обврска)

Како функционира практиката

Мама Органа воспоставила систем за собирање и преработка на био-отпад од домаќинства и локални партнери. Собраниот материјал се преработува во природно ѓубриво, со што отпадот што би завршил на депонии станува ресурс што ја обновува почвата.

Целиот процес е еколошки и едукативен — компанијата активно ја вклучува заедницата во раздвојување и реупотреба на отпадот, демонстрирајќи дека секој може да придонесе кон почиста животна средина.

Мотивација и предизвици

„Количината на био-отпад што се создава во градовите и загадувањето што произлегува од него беа причината да започнеме”, вели Бургиева. Поттикот доаѓа од реална потреба: да се намали загадувањето и истовремено да се создаде економска и социјална вредност.

Најголемите предизвици:

- недоволна јавна свест за селекција на отпад
- ограничени ресурси за собирање и преработка
- потреба од стабилен пазар за зелените производи

Мерење и резултати

Мама Органа го мери влијанието преку надворешна ревизија и сертификација, што обезбедува објективна потврда за постигнатите резултати.

Резултати до денес:

- над 300 тони био-отпад собрани и преработени
- 525 тони CO₂e избегнати емисии
- развиени нови природни производи
- обезбедена поддршка и вработување за ранливи семејства

Посилни корени

Фото: Мама органа

Придобивки и влијание

Воведувањето на оваа практика донело повеќеслојни придобивки:

- **Еколошки ефект:** намалување на отпад и емисии
- **Економски ефект:** создавање нов производ и нова вредност од отпадот
- **Социјален ефект:** поддршка на маргинализирани групи и промоција на етички бизнис

Поглед напред

Компанијата планира да ја прошири својата работа и да воведи нови зелени практики.

За тоа е потребна финансиска и пазарна поддршка, како и подобра промоција на зелените производи.

Порака за другите компании

„Да се едуцираат за законските регулативи и да обезбедат пласман за новите производи - тоа е клучот за успешна и одржлива практика.”

- Наталија Бургиева, управителка на Мама Органа

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Кружна економија / Управување со отпад

Цели за одржлив развој: 8 (Достоинствена работа), 11 (Одржливи градови), 12 (Одговорна потрошувачка), 13 (Климатска акција)

Фото: Мама органа

8. МИТ ГРУП: ХАРТИЈА ШТО ЖИВЕЕ ПОВТОРНО

Во Куманово, една производствена компанија го затвора кругот на хартијата. МИТ Груп, предводена од Оливер Тасевски, собира отпадна хартија и картон од различни индустрии и домаќинства, преработувајќи ги во нови корисни производи: подлошки за јајца и други индустриски пакувања.

Со тоа, секој отпаден лист добива втора шанса. А по употребата? Производите повторно можат да се рециклираат- и така во круг. Практика која ја штити животната средина, ја поттикнува кружната економија и создава нова вредност таму каде што другите гледаат отпад.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	16
Тип на организација	Средно претпријатие
Индустрија	Производство / Рециклирање
Локација	Куманово
Плански регион	Југоисточен регион
Клучна практика	Рециклирање на отпадна хартија и картон
Законска обврска	Не
Метод на евалуација	Повратни информации од клиенти и партнери
Поддршка	Финансиска поддршка
Финансирање	Сопствени средства

Како функционира практиката

МИТ Груп воспоставила систем за собирање на отпадна хартија и картон, кои се преработуваат во нови производи:

- подлошки за јајца;
- индустриски пакувања.

Целта е да се намали отпадот и да се создаде повторна материјална вредност. Постапката целосно се базира на внатрешна инвестиција, без надворешна финансиска поддршка за воспоставување.

Глобална инспирација за локални акции

- BioCycle SAS (Колумбија): Компанија што ги претвора органскиот отпад во одржливи решенија за земјоделие преку компостирање и биотехнологиите. Делува за намалување на отпадот, емисијата на стакленички гасови и обновување на деградирани почви. Слично на Mama Organa, вклучена е и едукација за циркуларна економија со локална заедница. Повеќе на <https://www.bio2chp.com/>
- Zero Waste Moz (Мозамбик): Собира и компостира биоотпад од домаќинства и ресторани, а еден дел од добиеното природно ѓубриво го донира назад кон заедницата или како награда на учесниците. Ова покажува сличен социјален пристап и директно враќање на вредноста. Повеќе на: <https://ideialab.biz/en/cs/crescimento-sustentavel-das-cidades/>

Мотивација и предизвици

„Да не се фрла, кога може повторно да се користи“ – е основната идеја што ја водела компанијата во воведување на оваа зелена практика.

Мотивации:

- намалување на хартиениот отпад во околината;
- обезбедување суровина без непотребно сечење дрвја;
- производ што има долготрајна можност за рециклирање.

Предизвици:

- зависност од континуиран прилив на отпадна суровина;
- потреба од стабилен пазар за еко-производи.

Мерење и резултати

Мерењето на резултати се спроведува преку прибирање клиентски и партнерски повратни информации.

Постигнато е:

- зголемена количина на собран и рециклиран отпаден картон и хартија;
- полесен пристап до суровини;
- зголемено производство благодарение на рециклирани материјали.

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** значително намалување на отпадната хартија во животната средина.
- **Економски ефект:** намалени трошоци за суровини и раст на производството.
- **Одржлива економија:** производите повторно се рециклираат по употреба.

Поглед напред

Компанијата останува посветена на развивање на одржливи решенија и продолжување со активен придонес во циркуларната економија.

Порака за другите компании

„Секако треба да се внимава на законските прописи и почитување на истите.”

- тимот на МИТ Груп Куманово

Категорија и цели за одрлив развој

Категорија: Кружна економија /

Управување со отпад

Цели за одрлив развој: 9 (Индустрија и иновации), 11 (Одржливи градови), 12 (Одговорна потрошувачка), 13 (Климатска акција)

Фото: МИТ груп

Глобална инспирација за локални акции

1. SBS Paper Recycling (Индонезија): Оваа компанија нуди целосни услуги за собирање, сортирање, балирање и рециклирање на хартија. Тие се посветени на зачувување на животната средина преку претворање на отпадната хартија во нов материјал за пакување, со фокус на локалната заедница и одржлив бизнис модел. Повеќе на: <http://sbsrecycling.com/>
2. One Community (Глобално, но со локален пристап): Иницијатива која се фокусира на заедничко собирање и реупотреба на хартија во заедниците. Тие промовираат компостирање на картон и хартија, како и производство на изолациски материјали и други еко-пријателски продукти. Целта им е да намалување на отпадот преку локални решенија, прилагодени на заедниците кои ги користат нивните услуги.
Повеќе на: <https://oncommunityglobal.org/>

Фото: МИТ груп

9. ОИЛТЕК: КОГА МАСЛОТО ПРЕСТАНУВА ДА БИДЕ ОТПАД

Во урбана средина како Скопје, каде секојдневно се користат тони индустриски и моторни масла, се јавува потреба од сигурен и организиран систем за нивно управување. Оилтек ДОО Скопје, предводен од Дејан Ќипровски, е компанија која веќе ја има преземено оваа одговорна улога: да обезбеди дека отпадното масло нема да заврши на места каде може да ја загади почвата и водите, туку повторно добива вредност преку рециклирање. Оилтек функционира како колективен постапувач за масло и отпадно масло, создавајќи организиран систем кој е од суштинско значење за заштита на животната средина, но и за исполнување на законските обврски на производителите и увозниците.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	3
Тип на организација	Мало претпријатие
Индустија	Управување со отпад
Локација	Скопје
Регион	Скопски регион
Клучна практика	Управување со отпад од масло
Законска обврска	Да
Метод за евалуација	Надворешна ревизија / сертификација
Поддршка	Финансирање преку еко такса од членки

Како функционира практиката

Оилтек го субвенционира собирањето и рециклирањето на отпадното масло тогаш кога тоа е економски неисплатливо за собирачите и рециклирачите.

Компанијата обезбедува:

- организиран систем за собирање на масло;
- соработка со овластени оператори;
- постапување согласно законските прописи;
- рециклирање на собраните количини.

Системот се финансира преку еко такса која ја плаќаат производителите и возниците, согласно Законот за проширена одговорност на производителот.

Мотивација и предизвици

Практиката е воспоставена како законска обврска, со цел:

- заштита на животната средина;
- намалување на загадувањето од опасен отпад;
- создавање економски модел што поттикнува рециклирање.

Најголем предизвик е изборот и надзорот на надворешните партнери поради тоа што секој оператор мора да биде со важечка лиценца и да исполнува строги стандарди.

Мерење и резултати

Оилтек користи надворешна ревизија и сертификација за да обезбеди транспарентно и квалитетно следење на ефектите.

Постигнати резултати:

- надминување на националните цели за собирање и рециклирање на масло;
- позитивни извештаи од Министерството;
- континуирано обновување и продолжување на лиценцата за работа.

Фото: Оилтек

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** помала веројатност за загадување на води и почва со отпадно масло.
- **Економски ефект:** развој на пазар за рециклирање и поддршка на оператори.
- **Регулаторен ефект:** целосна усогласеност со националните обврски.

Поглед напред

Компанијата укажува дека за поефикасен систем е потребно подобрување на регулативата и построго спроведување на надзор врз третманот на отпадното масло.

Порака за другите компании

„Со правилен избор на партнери и проверка на нивните лиценци се обезбедува еколошки и законски исправен процес.“

- Дејан Кипровски, управител на Оилтек

Фото: Оилтек

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Управување со отпад / Заштита на животната средина

Цели за одржлив развој: 9 (Индустрија и иновации), 12 (Одговорна потрошувачка), 13 (Климатска акција).

Глобална инспирација за локална акција:

- Ergo Eco Solutions (Ванкувер Ајленд, Канада): Оваа компанија собира и рециклира употребено масло од ресторани и локални кујни, претворајќи го во еколошки производи како биодизел. Тие го опслужуваат локалниот пазар и промовираат кружна економија со фокус на заедницата и заштита на животната средина.
Повеќе на: <https://ergo.eco/>
- BIO OIL Group (Европа): Иако делува низ Европа, групата функционира преку локални центри за собирање и рециклирање употребено масло од готвење (UCO). Тие соработуваат со локални бизниси за да обезбедат интегрирана и одржлива услуга, минимизирајќи го транспортот и создавајќи вредност на локално ниво. Повеќе на: <https://www.bio-oil.biz/>

10. ПАКОМАК: 15 ГОДИНИ ВО СЛУЖБА НА ПОЧИСТА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Веќе 15 години, Пакомак ДОО Скопје работи на воспоставување систем кој ја поддржува кружната економија во Северна Македонија преку правилно управување со пакувањето и отпадот од пакување. Компанијата има клучна улога во подигање на јавната свест за селекција на отпад и важноста од рециклирање.

Како друштво за управување со пакување и отпад од пакување, Пакомак обезбедува одговорно постапување со материјалите кои секојдневно ги создаваат индустријата и потрошувачите, со единствена цел: почиста, поздрава и поодржлива животна средина.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	7
Тип на организација	Мало претпријатие
Индустрија	Управување со отпад од пакување
Локација	Скопје
Регион	Вардарски
Законска обврска	Да
Метод за евалуација	Внатрешни извештаи и индикатори
Поддршка	Финансиска поддршка
Репер за одржливост	Обнова на дозволата од МЖСПП на секои 5 години

Како функционира практиката

Суштината на работата на Пакомак е:

- организирање системи за селекција на отпад од пакување;
- соработка со компании што ставаат пакувања на пазар;
- обезбедување дека отпадот од пакување се рециклира или повторно се употребува.

Токму природата на оваа дејност ја прави компанијата пример за зелена и одржлива економија.

Мотивација и предизвици

Мисијата е јасна: да се намали количината отпад од пакување што завршува на депонији и да се подигне јавната еколошка свест.

Секојдневен предизвик е потребата од:

- засилена едукација на граѓаните и бизнисите;
- широка поддршка на системите за селекција.

Мерење и резултати

Главни методи за следење на влијанието се:

- внатрешни индикатори;
- редовни проверки и обновување на дозвола за работа од МЖСПП.

Ова потврдува дека системите на Пакомак даваат резултати и се во согласност со законската рамка.

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** намалување на отпадот од пакување во природата.
- **Општествен ефект:** зголемена јавна свест за рециклирање.

Поглед напред

Пакомак продолжува да работи на подобрување на инфраструктурата и поддршка на заедницата за што поголемо учество во одржливото управување со отпадот.

Порака за другите компании

„Мора да се внимава на одржлив развој и заштита на животната средина со селекција на отпад.“

- тимот на Пакомак

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Управување со отпад / Кружна економија

Цели за одржлив развој: 11 (Одржливи градови), 12 (Одговорна потрошувачка), 13 (Климатска акција)

Глобална инспирација за локални акции:

1. Со-ор УК (Обединето Кралство): Со-ор е една од најголемите компани во Велика Британија која активно промовира собирање и рециклирање на пакувања преку мрежа на повеќе од 2,300 собирачки точки во заедниците. Тие имаат развиено програми кои го намалуваат пластичниот отпад преку едукација, собирање и рециклирање на мек пластичен отпад (како најлонски кеси и пакувања). Активно соработуваат со локалната заедница и партнерите за подобрување на циркуларноста на пакувањата. Повеќе на: <https://www.coop.co.uk/>
2. EcoPack Solutions (Европа, различни земји): Ова е мрежа од мали бизниси со фокус на собирање, сортирање и рециклирање на отпад од пакување, со силен акцент на едукација на јавноста и комплетирање на циркуларната патека на материјалите на локално ниво. Овие компании тесно соработуваат со производители, трговци и заедници за да ги трансформираат отпадните материјали во нови суровини или производи, носејќи придонес кон одржлива економија. Повеќе на: <https://www.ecopacksolutions.co.uk/>

Фото: Пакомак

11. ФАРМАХЕМ: ЕНЕРГИЈА ОД СОНЦЕТО ЗА ПООДРЖЛИВА ИДНИНА

Со 35 години искуство, Фармахем ДООЕЛ Скопје е препознатлива компанија која успешно ги спојува иновацијата и грижата за животната средина. Како лидер во трговијата со лабораториска опрема и компанија со силен еколошки консалтинг, Фармахем активно придонесува во трансформацијата на Северна Македонија кон зелена и одржлива економија.

Преку ангажман во политики, поддршка на истражувања и вложување во еколошка едукација, компанијата гради мост меѓу приватниот сектор, институциите и граѓанското општество. Фармахем покажува дека е можно да се биде конкурентен на пазарот, општествено одговорен и истовремено еколошки свесен.

Клучни податоци за влијанието

Показател	Вредност
Вработени	60
Тип на организација	Средно претпријатие
Индустрија	Трговија со лабораториска опрема и еколошки консалтинг
Локација	Скопје
Регион	Скопски регион
Тип на практика	Соларна електроцентрала + енергетска ефикасност
Законска обврска	Не
Метод на евалуација	Внатрешни извештаи и индикатори
Технологија	Фотоволтаици на 350 m ² + геотермална пумпа
Поддршка	Финансиска поддршка

Како функционира практиката

Фармахем инвестира во обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност преку:

- поставување фотонапонска електроцентра на површина од 350 m² на новиот објект во Ѓорче Петров;
- геотермална топлинска пумпа за греење/ладење без загадување;
- надворешни завеси за намалување на прекумерно загревање;
- користење електрични возила;
- намалување на пластичниот отпад (политика „0 пластика“);
- повторна употреба на хартија и тонери.

Овие мерки обезбедуваат чиста енергија, заштеда и намален јаглероден отпечаток.

Мотивација и предизвици

Мотивацијата е јасна:

„Користењето на соларна енергија не е само економично решение туку и наша обврска кон идните генерации.“

Инвестицијата е реализирана целосно со сопствени средства, како дел од стратемскиот развој на компанијата во време кога енергетската одржливост е клучна.

Мерење и резултати

Следење преку:

- апликација за мерење на произведена и потрошена енергија;
- пресметка на јаглероден отпечаток;
- редовни внатрешни индикатори.

Резултати:

- намалени трошоци за електрична енергија;
- намален јаглероден отпечаток;
- континуиран придонес кон почиста животна средина.

Фото: Фармахем

Придобивки и влијание

- **Еколошки ефект:** помалку емисии на CO₂ и помал отпад.
- **Економски ефект:** намалување на трошоци и можност за продажба на вишок енергија.
- **Стратешки ефект:** долгорочна сигурност од ценовни флукуации.
- **Регулаторен ефект:** усогласеност со идни зелени политики.

Поглед напред

Фармахем верува дека зелените инвестиции се долгорочно повеќекратно исплатливи – економски, еколошки и општествено.

Порака за другите компании

„Инвестициите во обновлива енергија носат долгорочни економски, еколошки и регулаторни бенефити.”

- тимот на Фармахем

Категорија и цели за одржлив развој

Категорија: Енергетска ефикасност и управување со отпад

Цели за одржлив развој: 7 (Чиста енергија), 9 (Индустрија, иновации), 12 (Одговорна потрошувачка), 13 (Климатска акција)

Глобална инспирација за локални акции:

1. Bright Green Energy (САД): Мал бизнис кој инсталира соларни панели и геотермални системи за енергетска ефикасност на деловни згради, со цел намалување на трошоците и емисиите.
Повеќе на: <https://greenenergybd.com/>
2. EcoTech Solutions (Естонија): фирма што нуди интегрирани решенија за обновлива енергија, управување со отпад и мониторинг на јаглероден отпечаток. Тие се специјализирани во помагање на компании да ги подобрат своите енергетски и еколошки перформанси преку зелени технологии.
3. Повеќе на: <https://www.ecotechsolutions.ee>

Здружение Конект

Контакт: „Ристо Шишков“ бр. 12-1/4, 1000 Скопје

Тел: +389 2 3224 198

E-mail: konekt@konekt.org.mk